

Teremtő könnyedség és a teremtett dolgokkal szembeni alázat

Szilágyi Imre grafikusművész lapjaihoz*

Szilágyi Imre életművében az egyes motívumok változásaira, a témák újrhangszerelésére, más technikával, más fikciós környezetben való ábrázolására számos példát találunk. A szimbolikus jelentéssel felruházott állatok és a flóra meghatározó ornamens elemek, de az antropomorf épületek is minden időszakban felbukkannak a munkákon, miként a női idomok, a hangszerek, a kapuk és templomok. Maszkos linómetszete, s annak harminc év múlva készült rézkarc párja jól illusztrálja, hogy szívesen visszatér a korábban alkalmazott jelképekhez, figurákhoz, de azt is, hogy az idők során újabb árnyalatokat és hangsúlyokat mutat fel a kompozícióin. Néha az irónia súlya változik: az enyhe mosolytól a szarkazmusig vagy a groteszk helyzetek lírai hangulatáig vezet az út. Máskor a motívum kap új jelentést: a meztelen Flóra-istennő például fölbukkanhat a klasszikus rendet és életgyönyört, avagy vitalitást üzenő három grácia egyikeként – de lehet „*Az élet értelmének tökéletes magyarázata*”, ahogy a művész egyik sorozatának címe sugallja, egybefoglalva mindent, ami az életünk dolgait elrendező logika szerint hagyományosan fölfoghatatlan.

Benne vannak rézkarcokban és linómetszetekben „*Az élet dolgai*” – miként arról egy másik sorozatának címe „beszél” – a maszkos vígasságoktól a magányos könnyekig, a zenei allegóriáktól az erotikus jelképekig, a szakrális emelkedettségtől vagy mitologikus képzetektől a profán vallomásokig és a felszabadult anekdotizmusig. A groteszk motívumokat a kezdetektől fogva alkalmazza, s mindvégig jelen van lapjain az önmaga alteregójaként is értelmezhető bagoly, mely lesi a gráciás óhajokat ugyan-

---

* Szilágyi Imre Medgyessy-, Holló László- és kétszeres Csokonai-díjas grafikusművész 1942-ben született Debrecenben. Kezdetben olaj- és vaskid képeket festett, az 1970-es években színes linómetszeteket készített, majd autonóm rézkarc grafikái tették országszerte ismertté a nevét. A nagyvilágban elsősorban exlibriseiről ismert: 2009 végére már 1135 könyvjegyet, illetve alkalmi lapot jegyzett, valamint rendszeresen szerepel az exlibris-világtalálkozókon és -világalbumokban.

úgy, mint a katedrálisok archaikus titkait, s cinkos kacsintásoktól kísérve jutunk el a rózsablakon átsugárzó isteni fényt megidéző metszetektől az *Új életre kelt Turul permetező* rejtelmes világáig, a szőlőskertek tövében újraálmódott allegorikus jelenetekig. A szőlőhegyi „leletek” a Balaton partjáról szintén arra ösztönözték Szilágyit, hogy az őt máig jellemző csínytevő módon figurázza ki világunkat akár az ellentétes minőségek „egyszerű” egymás mellé helyezésével: így kerül egymás közelébe a nevetséges és az ijesztő, a szép és a torz, a harmonikus növényvilág és a képzelt lények garmadája.

Bár végtelen bravúrokra képes a linómetszeten és a egyes technikájú munkákon, Szilágyi Imre legművesebb lapjai a rézkarcok. A rézkarc számos technikai változatát stílusépítő módon alkalmazza. Meg kell említenünk e variánsok között az akvatintát, de izgalmas kaland részesei lehetünk, ha megvizsgáljuk a linómetszetek fázisnyomatait: a metszet dúcát színenként bontja le, ami azt eredményezi, hogy a lapra korábban nyomott figurák megismételhetetlenek lesznek.

Az épületek lírai geometriáját, a finom és aprólékos díszítést, a formák szimbolizmusát ötvözi számos katedrálismotívumra épülő képe. Naiv báj – már-már szentimentális üzenet – érvényesül linotípi legendafeldolgozásán: Szent Ferenc a madaraknak prédikál, azonban a profanizálás csábításainak oly szívesen és gyakorta engedő művész megőrzi a helyzet szinte zsoltáros alázatát: nem az együgyűség kifigurázását fedezzük fel, hanem az egyszerűség szakrális csodálatát.

Sötét-világos foltjaival, a viszonylag kis felületek téri tömörítésével drámai hatást ér el, de megtalálja a módot a mives részletek érvényesítésére, valamint a humor megjelenítésére is. Rézkarcait alkalmasabbnak vélem a lírai – olykor pedig a zenei – esztétikum közvetítéséhez, s mert egyre nagyobb felületek maradnak szabadon, a motívumok hangsúlya is fokozottabb lesz. Homogén és színezett rézkarcaiban a lírai átlényegítés, a népművészet ornamenseit is alkalmazó, de mindig funkciós díszítés mellett igen jól érvényesül a kompozíciós játékosságra való hajlandóság. Ez a játék soha nem hivalkodó, csupán apró képi szituációkban figyelhető meg jelenléte, ám ennek felfedezése a néző és az alkotás intim kapcsolatát előfeltételezi. Szintén ugyanez a finom humorral átszótt intimitás uralja a könyvjegyeket, melyeken visszatérnek az egyéni motívumvilágot adó toposzok: az önértelmező bagoly, a macska, a hangszerek, a szimbolikus torony, az életörömöt és a létezés szépségét megtestesítő szőlőfürt vagy a nő, így a fragmentumokban megjelenő erotikum sem hiányzik univerzumából.

A líra és a groteszk, a mese és az anekdotikus elemek ellenére is érvényesülő történetrombolás kettőssége alapján szintén közelíthetünk Szilágyi Imre művészetéhez. Egyszerre jellemzi a motívumsűrítés és a tértágítás, a történet esszenciájának kiemelése és az anekdotikus mesélőkedv. Ez a disszonancia érvényesül „*A hangszer ördöge*” sorozat lapjain, a litográf nyomatokon és a nagyobb méretű rézkarcokon. Az anekdotikus

sorhoz illeszkedik – címében is utalva egyes szövegfolklor elemek megjelenítésére – „*A legendák megmaradnak*” darabjai, a „*Hol volt, hol nem volt...*” lapjai vagy a *Közmondás*. A közmondás- és szólásillusztrációk gyakran önálló érvényűek, s mellettük kiemelt szerepet kap a farsang szimbolizmusának egyedi megfejtése és újrateremtése.

A *Szárnyas oltár* című, 2002-ben készített triptichonális kompozíciójára külön föl hívom a figyelmet, mely a szent és profán szükségszerű együttlétezéséről, párbeszédéről is tanúskodik. Egyetlen rézkarclapon belül látjuk az oltár struktúráját leképező triptichont. A harmonikus kompozícióban a művész aszimmetriát képez azzal, hogy a táblákat kinyitva, jelképes ablakot nyit egy belső világra, a katedrális monumentális rózsablakán keresztül mutatva meg a belső univerzum, a mikrovilág mellett egyúttal az isteni végtelent.

S ez a kép önmagában is egy fajta művészi leltár, Szilágyi meghatározó motívumainak felsorolásával. A főtábla szimmetrikus architektúráját – mondhatni: fegyelmet – finom érzékenységgel oldja föl a két oldalelem hangsúlyaiban ellentétes, ám motívumaiban együtthangzó megkomponálásával. Ezt a főtablát egyébként maga a rozetta is kitágítja egy másik dimenzió felé. Az orgonasípok fölött az isteni fényt humanizáló rozettában egyetemes virág (tulipánt, kelyhet, születést vagy akár nőiséget, lángnyelvet idéző) motívumok ölelik körbe a bűnbeesés szituációját megannyi stációban újraélő angyalokat. Az emberi bölcsesség keresését jelképező, egyúttal a tudásvágyat és az érzelmek kontrollját megidéző bagoly első pillantásra ugyanolyan hangsúlyt kap, mint a Madonna és a gyermek, vagy ugyanebben a mezőben a háromkirályok plasztikus szituációba emelt értelmezése, illetve a kapumotívum. A hangsúlyok azonban mégsem ugyanazok, mert a két oldal bináris oppozícióban áll egymással: a tudatalattit és az emberfelettit, a félelmet és a vágyat, a sötétséget és a világosságot jelképezik.

Szilágyi Imre gyakran feminizált, formakultúrájában is nőies értékű tömegekkel, épületformákkal, szecessziós ornamentikával dolgozik. A rézkarc düreri finomságokat idéz meg: könnyed játékot (avagy teremtő könnyedséget), de szelíd alázatot is kifejez a teremtett dolgok iránt. A teremtő könnyedség és a teremtett dolgokkal szembeni alázat – e kettő játéka és fegyelme – Szilágyi Imre egész művészetét meghatározza.

